

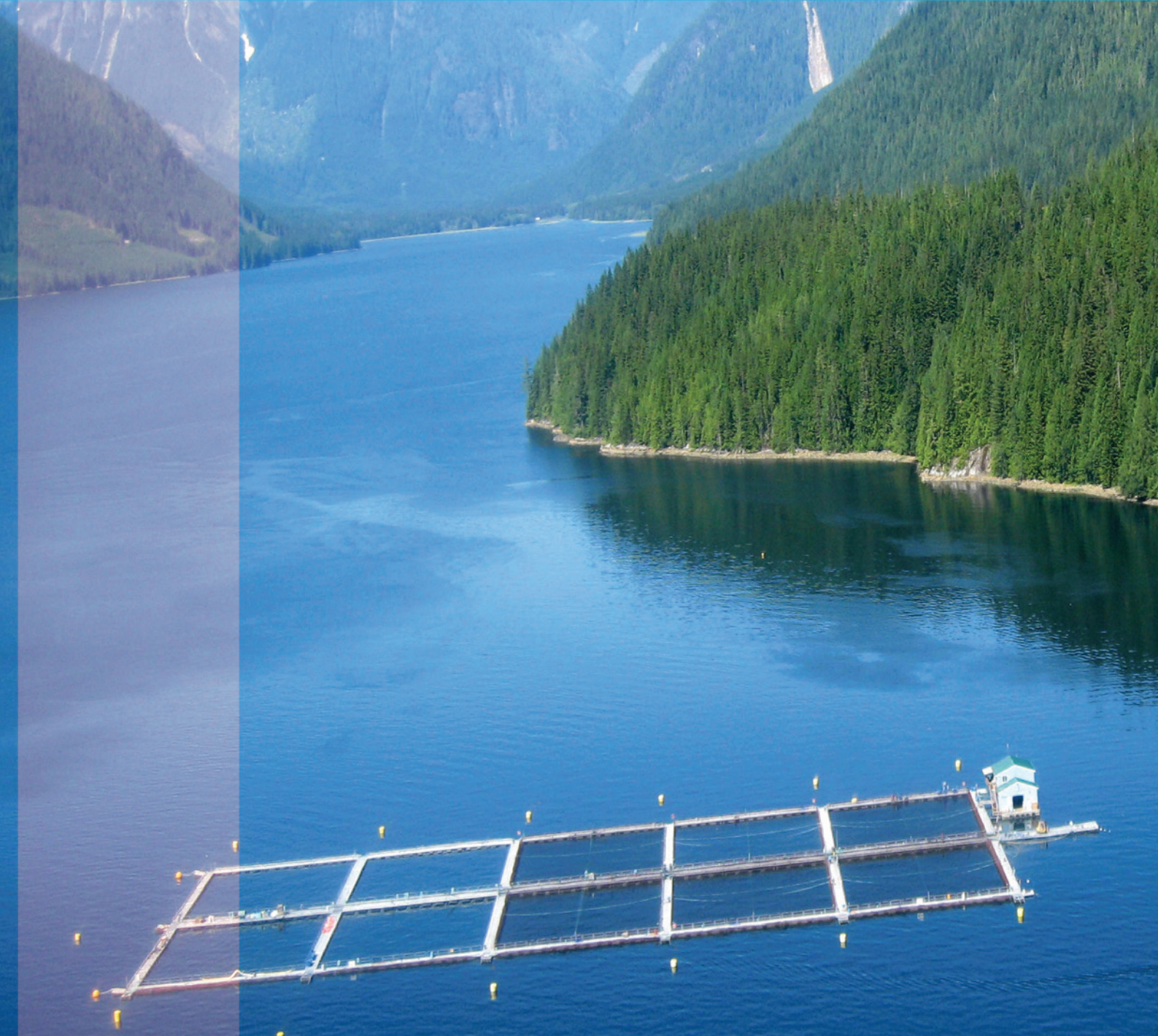


PRIVREDNA/GOSPODARSKA  
KOMORA FEDERACIJE  
BOSNE I HERCEGOVINE

Broj 88 \* Godina XI \* januar/siječanj 2010.

# GLASNIK

ISSN 1840-0310



**Ribarstvo**

**Važna grana poljoprivredno-prehrambene proizvodnje**

**Šumarstvo i drvna industrija**

**Pred stečajem mnoga preduzeća**

ISSN 1840-0310



9 771840 031004

# Zajednički nastup na tržištu

Nakon što je Konkurencijsko vijeće BiH uputilo pismo Avdi Rapi, predsjedniku Komore, vezano za inicijativu za formiranje konzorcija metalske i elektroindustrije, dostavljena im je tražena dokumentacija

U skladu sa Zakonom o konkurenciji i nadležnosti Konkurencijskog vijeća BiH, koje odlučuje o postojanju zabranjenog konkurentskog djelovanja na tržištu, od Komore je zatraženo da dostavi pravne akte o formiranju konzorcija, kako bi se utvrdila njihova usklađenost sa Zakonom.

Nakon toga, predstavnici Komore obavijestili su Vijeće o njihovim dosadašnjim aktivnostima:

\* Usmenu inicijativu za zaključivanje ugovora o konzorciju pokrenulo je nekoliko članova Udruženja metalske i elektroindustrije na sjednici Odbora Udruženja, održanim 20. marta i 16. juna 2009. godine. Tada je inicijativa preliminarno i prihvaćena.

\* Inicijativu je podržalo i Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, na tematskom sastanku održanom 20. jula prošle godine o temi: "Mogućnosti poslovne saradnje u modernizaciji rudnika uglja FBiH".

\* Inicijativu za zaključivanje ugovora o konzorciju firmi koje u osnovnoj djelatnosti imaju proizvodnju i preradu metala i elektrodijelova, Komori je dostavila Livnica čelika Tuzla, 12. avgusta 2009. godine.

\* Na osnovu zvaničnog saopštenja resornog ministarstva, Komora je u skladu sa svojim zakonskim i statutarnim ovlaštenjima koji se temelje na zaštiti i unapređenju interesa svojih članica pokrenula postupak zaključivanja ugovora o kon-

zorciju sa zainteresiranim kompanijama iz ove oblasti.

Osnovni cilj zaključivanja sporazuma je stvaranje uslova za angažman brojnih kompanija kako na domaćem tako i na inostranom tržištu. Jedini način da kompanije opstanu u teškim uslovima privređivanja jeste da zajednički angažiraju sve raspoložive resurse.

Zaključivanjem ugovora o konzorciju nije narušeno tržište. Kompanije koje se bave ovom djelatnošću nisu u neravnopravnom položaju. Potvrda tome je i činjenica da kompanije još uvijek imaju mogućnost zaključivanja sporazuma.

U prilogu odgovora na pismo Vijeću, dostavljene su fotokopije zaključaka sa pomenutih sastanaka, saopštenje za javnost, fotokopija dopisa, fotokopija Sporazuma i inicijativnog pisma za potencijalne potpisnice, kao i spisak kompanija koje su potpisale Sporazum o konzorciju.

Potpisnici pisma zatražili su sugestije i smjernice koje će doprinijeti da rad ovog konzorcija bude u cijelosti zasnovan na važećim zakonskim propisima, što je jedina garancija njegovog uspješnog djelovanja.

Nafija ŠEHIĆ- MUŠIĆ  
n.sehic@kfbih.com

Jago Lasić, potpredsjednik P/GKFBiH

## Konkurentnost je ključna za napredak

- BiH će izaći iz ekonomskih teškoća ako bude povećavala konkurentnost svoje robe i usluga. Da je konkurentnost ključna, pokazala je aktualna kriza, jer je izašlo na vidjelo tko ima održivi model razvoja, a tko ne - izjavio je nedavno za Nezavisne novine, Jago Lasić, potpredsjednik P/GKFBiH. Naveo je primjere Švedske, Danske, Norveške i Austrije, kojima je zajedničko to što imaju visoke

poreze. I pored toga ubrajaju se među najkonkurentnije zemlje, plasiraju proizvode koje svijet želi kupovati i konstantno su u vrhu liste najbogatijih zemalja.

- To pokazuje da ne treba miješati konkurentnost i stvaranje novih vrijednosti s porezima i javnom potrošnjom - pojasnio je Lasić.



# Pred stečajem mnoga poduzeća

U šumarstvu i drvnj industriji FBiH problemi su brojni, zbog čega oba sektora imaju pad izvoza i proizvodnje od oko 20%, a jedini pozitivan trend bilježi izvoz namještaja

Za nesređeno stanje u šumarstvu i drvnj idustriji FBiH proizvođači smatraju najodgovornijim federalne vlasti. Problemi na koje se treba osvrnuti su nepostojanje zakona o šumama, sredstva OKFŠ (opće korisne funkcije šuma) ne troše se namjenski, favoriziranje kod snabdijevanja sirovinom, ispravnost rada inspeksijskih organa, rad nelegalnih pilana.

Ove konstatacije izrečene su na konferenciji za štampu Grupacije šumarstva i drvnj industrije Privredne / Gospodarske komore Federacije BiH, koja je održana 15. 1. 2010. godine u Sarajevu.

Odlukom Ustavnog suda FBiH, Zakon o šumama je stavljen van snage, a novi nije donesen. Nezamislivo je nepostojanje zakona o šumama kada se uzme u obzir činjenica da je 53% teritorije BiH pod šumom, rekao je Midhat Ahmetović, dopredsjednik Grupacije, rekavši da je Vlada FBiH, s ciljem prevazilaženja pravnog vakuuma, donijela Uredbu o šumama s periodom važnosti od 90 dana, ali da to nije rješenje s obzirom na to da su uposlenici šumarstva i drvnj industrije skeptični prema parlamentarnoj brzini donošenja zakona.

Predsjednik Grupacije Zdenko Laštro istakao je da je oko 20.000 uposlenih trenutno u ove dvije branše i postavlja pitanje šta će biti sa njima jer je većina kompanija pred stečajem. Nedostaju nam certifikati za izvoz, koji su dokaz kvaliteta i pokazatelj uspješnog poslovanja u svijetu. Njihovim nedobijanjem pitanje je hoće li poduzeća šumarstva i



drvnj industrije, koja su okosnica izvoza, moći i dalje biti orijentisani prema inotrižištu. Milionskim štetama u šumarstvu i drvnj industriji doprinosi i nesubvencioniranje izvoza, kao i prodaja namještaja na crno. Također, Laštro smatra nedopustivim da se u institucijama Vlade uredi opremaju namještajem iz uvoza, što je još jedan negativan pokazatelj za proizvođače namještaja.

Direktor Federalne uprave za šumarstvo Omer Pašalić istakao je da je u toku izrada šumarskog programa, koji će definirati šumarsku politiku i izradu strategije razvoja te dodao da će FBiH za dvije godine imati certificirane šume i, nakon dugog perioda, znati stvarno stanje šuma.

Pomoćnik ministra za industriju Marinko Bošnjak rekao je da je neophodno prevladati pravni vakuum, donijeti akcijski plan zapošljavanja, regulirati povezivanje radnog staža. Subvencioniranje velikih sistema, po njemu, od velike je važnosti jer su oni okosnica razvoja.

Nadamo se da će nadležni organi učiniti sve kako bi pomogli ovim izuzetno važnim djelatnostima za FBiH.

Šemsa ALIMANOVIĆ, dipl. ing.  
s.alimanovic@kfbih.com

## GLASNIK

Privredna / Gospodarska komora  
Federacije Bosne i Hercegovine  
List izlazi mjesečno  
Godina XI  
Broj 88  
januar / siječanj 2010.

GLASNIK uređuje  
Redakcijski kolegij:  
Željana Bevanda,  
glavni urednik,  
Amela Kečo,  
odgovorni urednik,  
članovi:  
Mira Idrizović,  
Šemsa Alimanović,

Ljubo Dadić

i Meliha Velić,  
sekretar Redakcije.

## Adresa:

Privredna / Gospodarska  
komora FBiH  
- za Glasnik -  
71000 Sarajevo

Branislava Đurdeva 10/IV  
Kontakt osoba: Meliha Velić  
Telefon: 033/566-300  
E-mail: m.velic@kfbih.com

## Telefoni:

033/566-222 (centrala)  
033/217-782  
Faks: 033/217-783  
www.kfbih.com

## Izdavač:

"Privredna štampa" d.o.o. Sarajevo



Općinski sud  
Sarajevo  
UF/1-2219/05,  
RB 1-3018

Identifikacioni broj  
4200088140005  
Identifikacioni broj PDV  
200088140005

DTP: "Privredna štampa"  
Štampa: BLICDRUK, Sarajevo,  
Čemaluša 8  
Besplatan primjerak

# Aktuelna situacija u Bosni i Hercegovini

Materijalne mogućnosti društva oduvijek su određivale i određuju obim i strukturu građevinske djelatnosti, korištenje određenog građevinskog materijala, primjenu savremenih znanstvenih i tehničkih dostignuća, mogućnosti usavršavanja i obuke kadrova, dok kulturna razina nalazi svoj odraz u umjetničkom i estetskom izgledu izgrađenih objekata

Sagledavajući ove aspekte razvoja (materijalni i kulturni) kroz građevinarstvo, možemo konstatovati da govorimo o grani privrede koja predstavlja jedan od najpouzdanijih i najvjernijih indikatora dostignutog stepena materijalnog razvoja, te nivoa i karaktera proizvodnih odnosa. Djela građevinarstva predstavljaju svjedoke i izvore o brzom napretku ili stagnaciji društva u određenim razdobljima.

Posmatrajući bh. građevinarstvo kao indikator makroekonomske situacije onda ono u potpunosti može potvrditi opću klimu u zemlji - ekonomsku, političku, socijalnu, kulturološku...

Iako je zima vrijeme kada je uobičajeno da dođe do smanjenja obima radova iz objektivnih razloga (vremenski uvjeti), podsjećamo da je period druge polovine prošle godine već obilježen stagnacijom, kako obima izvedenih radova, tako i u najavi novih investicija.

Posljednji podaci Federalnog zavoda za statistiku govore da je vrijednost izvršenih građevinskih radova u oktobru 2009. godine, u odnosu na prosječnu vrijednost 2008. godine, manja za 24,7%, dok je u odnosu na isti mjesec 2008. godine manja za 38,9%. Od ukupne oktobarske realizacije, iz prošle godine, na objekte visokogradnje se odnosi 43,1% izvršenih radova, a na ostale objekte 56,9 %.

Udruženje građevinarstva P/GKFBiH takođe potvrđuje da je situacija na tržištu građevinarstva otežana prvenstveno zbog nedostatka novih investicija i sredstava.

Kada je riječ o niskogradnji, velika šansa za direktan angažman naših firmi je izgradnja autoputeva. Ukoliko bismo zatvorili finansijsku konstrukciju izgradnje autoputa, bh. građevinska operativa bi kompletno bila angažovana. To je prednost BiH, u odnosu na region, gdje je već završena izgradnja autoputa. Imamo kapacitet, umijeće i potencijal u građevinarstvu. Međutim, neophodno je unapređenje strategijskog pristupa domaćih građevinarstva, u smislu jedinstvenosti i dijaloga na višem nivou, a radi ostvarivanja ciljeva od općeg interesa za sve u BiH. Ono na što Udruženje građevinarstva želi apelirati je svakako aktiviranje odobrenih sredstava, koje će sa sobom sigurno povući i veću uposlenost, rezultate, referense bh. građevinarstva...

Džemal Hasković, predsjednik Udruženja građevinarstva P/GKFBiH, ovako komentira trenutni položaj građevinarstva u BiH:

- Govoreći sa aspekta visokogradnje, kojom se i bavi firma „Džekos“, čiji sam direktor, situacija je značajno pogoršana u posljednjem periodu. Kraj prošle i početak ove godine obilježen je smanjenjem broja radnika, na tržištu nedostaje novca. Uzrok tome ne možemo pripisati zimskoj sezoni, jer o najavama velikih projekata u visokogradnji se i ne govori. U ovom momentu nastojimo održati postojanost firme, uz racionalno korištenje postojećih resursa. Nažalost, određenom broju radnika morali smo prekinuti radni odnos.

Ladislav Bevanda, zamjenik predsjednika Udruženja građevinarstva P/GKFBiH, također se osvrnuo na situaciju u građevinskoj djelatnosti BiH, ali sa aspekta niskogradnje, te iskustava firme Hering d.d., uz koju je naš sagovornik vezan:

- Za prethodnu, 2009. godinu, u pogledu otpuštanja radnika, možemo reći da nije bilo takvih značajnijih poteza koji bi se direktno mogli povezati sa recesijom. Hering d.d. je u 2008. godini imao prosječno 170 radnika, a sada na kraju 2009. ima 150 radnika. U sljedećoj godini ne namjeravamo otpuštati radnike, već naprotiv povećavati broja radnika, jer očekujemo zaključenje ugovora sa Federalnom direkcijom za izgradnju, upravljanje i održavanje autoceste za novu dionicu autoceste Bilješevo - Kakanj, kao i pozitivne rezultate pretkvalifikacije za dionicu Drivuša - Gorica.

U skoro vrijeme nadamo se i nastavku radova na projektima u Gradu Mostaru, koji su bili obustavljeni zbog specifične općepoznate političke situacije (nije bio izabran gradonačelnik, niti je bio usvojen proračun).

Generalno gledano, očekujemo da će se, uz finansijsku potporu Evropske investicijske banke i Banke za obnovu i razvoj, u ovoj godini raspisati i zaključiti još ugovora za radove na koridoru 5C, što će svakako povoljno utjecati općenito na građevinarstvo u BiH, a samim time i našu firmu.

Dženana AVDIĆ  
dj.avdic@kfbih.com

# Važna grana poljoprivredno-prehrambene proizvodnje

Sredinom decembra prošle godine održan je sastanak Grupacije proizvođača i prerađivača ribe i riblje mladi Federacije BiH u Privrednoj / Gospodarskoj komori u Mostaru. Tom prilikom je izraženo nezadovoljstvo vođenjem Grupacije pa se pristupilo izboru novog rukovodstva. Smijenjeni su dotadašnji predsjednik Veselko Čolak i njegov zamjenik Faruk Hadžimešić, jer nisu kvalitetno odgovorili postavljenim zadacima.

Ponovo je aktiviran i izabran za predsjednika Grupacije Dževad Handžar, zadužen za slatkovodno ribarstvo, a njegov zamjenik je Drago Krmek, morsko ribarstvo. Tom prilikom zatražen je i hitan sastanak sa Damirom Ljubićem, prvim čovjekom Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva.

Ozbilnost situacije je inicirala održavanje sastanka odmah početkom 2010. godine, na kojem su, uz predstavnike P/GKFBiH, bili prisutni i predstavnici gotovo svih članica Grupacije, te i Davor Vasilj, savjetnik ministra ove djelatnosti. Prezentirano je stanje ribarstva kao važne grane poljoprivredno-prehrambene proizvodnje FBiH. Prema predloženim podacima, obim proizvodnje je oko 4.000 tona žive i prerađene legalno proizvedene ribe godišnje, od čega je 60% izvozno orijentirano i to u susjedne zemlje, a samo 60 t na tržište Evropske unije, jer je tolika izvozna kvota. Na ovu ribu je plaćeno oko tri miliona KM PDV-a po završnom računu, a više od 250 osoba je zaposleno u ribarstvu (sa plaćenim doprinosima).

Nadležnima je uložena prigovor jer je poticanje proizvodnje potpuno izostalo u zadnjem kvartalu 2008. godine, a u 2009. nije bilo ni planirano. Za ovu godinu riba je uvrštena u poticaje, prema saznanjima savjetnika ministra, ali on nije bio upućen u visinu premije. Stoga su na sastanku ovlašteni Sanel Šarić, iz Norfish Blagaj, i Almir Bašanović, predsjednik Grupacije ribara BiH, da u ime Federalne grupacije punopravno sudjeluju u raspravi o Nacrtu proračuna za poticanje primarne poljoprivredne proizvodnje. Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva upućen je odgovarajući dopis o visini poticaja.

Na osnovu iznesenog TRAŽI se:

- 0,50 KM/kg za slatku ribu,
- 1,00 KM/kg za morsku ribu, zato što turnus proizvodnje morske ribe traje dvije godine,
- u poticaje se moraju uvrstiti i ribnjaci koji proizvode isključivo riblju mlad i autohtone vrste riba (lipljan, potočna pastrmka, mekousna pastrmka i jezerska zlatovčica, glavatica, mladica).

Neke od članica su izvozno orijentirane, a izvozna kvota je svega 60 t, što je vrlo malo i smatra se da bi ona realno mogla biti 2.000 t, a da se time ne ugrozi tržište EU. Napomenuto je da neke firme imaju i pakirnice svježe ili obrađene ribe, stoga one mogu tražiti svoj dio preko kapitalnih ulaganja.



Firme koje su dobile izvozni broj za EU su direktni donosioci svježeg novca ovoj državi, te je predloženo da se sredstva iz Ministarstva industrije, preko Ministarstva PVŠ, prebace za ovakve firme. Razlog je što je prehrambena industrija prešla u Ministarstvo PVŠ, ali bez prijenosa poticajnih sredstava.

Zbog neobračunatih poticaja u 2009. i zadnjem kvartalu 2008. godine, kada je vršen zadnji obračun poticaja za ribarstvo, predloženo je da se izvrši obračun zadnjeg kvartala prošle godine i da se isplata izvrši u prvom kvartalu ove. Preporuka je da se za 2010. godinu isplata vrši kvartalno.

Erina LASIĆ  
lasicerina@yahoo.com

# Kruna uspješne poslovne godine

Kvaliteta proizvoda i usluga je uvijek bila važna za uspješno poslovanje preduzeća, s jedne strane da bi se proširio udjel na tržištu, a s druge strane da bi poslovanje preduzeća bilo ekonomičnije.

Danas je kvaliteta strateški cilj i vizija gotovo svakog preduzeća, a usmjereni su na to da kupci budu zadovoljni i da se osvoji udio na konkurentnom tržištu.

Novo stanje na tržištu, pored ostalih faktora, posebno karakteriše dominacija uglednih kompanija koje su razvile program unapređenja kvalitete i ostvarile pozitivan imidž.

Na putu ostvarivanja prepoznatljivosti na tržištu najvažnije je da menadžment preduzeća shvati da je kvaliteta put za preživljavanje i razvoj preduzeća u novim uslovima, koji su izraženi tehnološkim, ekonomskim, političkim i međunarodnim promjenama. Stoga opredjeljenje menadžmenta preduzeća za unapređenje kvalitete mora biti potpuno, bez dileme, uz cilj da zadovolje potrebe i očekivanja kupaca svojim proizvodima i uslugama.

Na ovaj način se postiže povjerenje i svaka isporuka je „preporuka“ za nove kupce, za nove narudžbe proizvoda i usluga.

Posljednje godine u svijetu su obilježile brze i intenzivne promjene u svim segmentima privrede. Našli smo se u okolnostima potpuno novih uvjeta privređivanja. Na putu uspostavljanja odgovarajućih normi kvalitete utvrđeni su principi, odnosno standardi.

Danas se sistem kontrole uspostavlja pod pokroviteljstvom ISO (Internacional Organization for Standardization) Svjetske fondacije nacionalnih tijela za standarde (tijela članica ISO-a). Ova organizacija je formirana 1946. godine, sa sjedištem u Briselu, pokriva sve oblasti standardizacije, osim specijaliziranih oblasti vojne industrije, a danas broji 130 članica. Rad na pripremi međunarodnih standarda se odvija preko tehničkih komiteta ISO-a. Svaka članica, koja je zainteresirana za predmet rada već

formiranog tehničkog komiteta, ima pravo biti predstavljena u tom komitetu.

Svi standardi koje publikuje organizacija ISO podliježu povremenom preispitivanju, što za posljedicu može da ima potvrđivanje, mijenjanje ili povlačenje određene verzije standarda. Nakon preispitivanja adekvatnosti verzije standarda ISO 9001:2000, prvenstveno na osnovu povratnih informacija dobijenih od certifikovanih organizacija, tehnički komitet ISO/TC 176 odlučio je da je potrebno izvršiti manje modifikacije i izdati novu verziju standarda. Novo, četvrto izdanje standarda ISO 9001 je objavljeno 15. novembra 2008. godine.

Standard ISO 9001:2008 ne sadrži nove zahtjeve, već samo izmjene koje su od malog uticaja, a od velike koristi za korisnike. Novi standard daje dodatna pojašnjenja za već postojeće zahtjeve date u ISO 9001:2000, na osnovu osmogodišnje primjene ovog standarda širom svijeta.

S obzirom na to da će svi certifikati izdati prema ISO 9001:2000 postati nevažeći nakon 15. 11. 2010. godine, certifikovane organizacije zainteresirane za recertifikaciju u obavezi su provesti proceduru dobijanja standarda ISO 9001:2008.

Složen poslovni ambijent u Bosni i Hercegovini, otežan ekonomskom krizom, sigurno nije stimulans za kompanije da u situaciji općeg preživljavanja svoje interesovanje usmjere na usavršavanje kvalitete.

Zadovoljstvo je konstatirati da ipak postoje kompanije koje su u poziciji da budu ponosne na ostvarene rezultate, kompanije čiji proizvodi i usluge sigurno imaju „svoje klijente“, kompanije koje u svojim planovima poslovanja imaju cilj - više i bolje, a sve zasnovano na vrhunskoj kvaliteti.



## Prepoznatljiv bh. brend



**Brojni su razlozi zbog kojeg bi poslovnom 2009. godinom trebali biti zadovoljni menadžment i uposlenici kompanije HIFA d.o.o. Tešanj**

Ta kompanija je jedna od pet članica grupacije HIFA. Nalazi se u društvu vodećih kompanija u BiH u prometu naftom i naftnim derivatima. Danas raspolaže mrežom maloprodajnih objekata na području gotovo cijele Federacije BiH. Finansijski pokazatelji ove kompanije su značajni.

Ozbiljnost i profesionalizam u vođenju poslova, nije jedina misija menadžmenta HIFE. Poslovanje po evropskim standardima zahtijevalo je i uvođenje ISO standarda, a ova kompanija je među prvima iz naftnog sektora još 2004. godine dobila certifikat ISO 9001-2000.

U decembru 2009. završena je i recertifikacija sistema upravljanja kvalitetom prema standardu ISO 9001-2008.

- Definisanje misije i vizije preduzeća obuhva-

ta i politiku kvaliteta kao sastavnog dijela poslovne politike, a menadžment i moji saradnici su u obavezi stalnog poboljšanja kvaliteta u svim aktivnostima. Radeći kao tim, uz uključivanje svih zaposlenih kroz proces stalnog poboljšanja kvaliteta, osiguravamo preduslove za ispunjenje ciljeva, efektivnost i efikasnost poslovanja, a i zadovoljstvo kupca. Procedure i uputstva koja su propisana u firmi kroz ISO standard omogućavaju nam sistemski pristup kupcu, ali i svim stakeholderima sa kojima naša firma ima izgrađenu poslovnu saradnju - pojasnio je Venan Hadžišelimović, direktor HIFA d.o.o. Tešanj.

Dugoročni ciljevi ove kompanije su izgradnja jedinstvenog imidža, prepoznatljivog imena, vrhunske kvalitete proizvoda, zadovoljenje interesa kupaca, poslovnih partnera i, svakako, vlasnika.

Samo onaj koji umije sam smisliti način kako da radi brže i ekonomičnije, ima budućnost i sreću u rukama.

*Amela KEČO dipl.prav.  
a.keco@kfbih.com*

„Eco Company“ d.o.o. Sarajevo

# Najbolje, a domaće

Svečanost povodom dodjele certifikata ISO 9001:2008 za sistem upravljanja kvalitetom, koja je 23. decembra 2009. godine upriličena u sjedištu kompanije „Eco Company“, uz prisustvo velikog broja zvanica, te poslovnih partnera, predstavlja ključni događaj u smislu promocije sistemskog pristupa kvalitetu.

Vizija razvoja kompanije je biti vodeći u regiji na polju inovativnosti, prepoznavanja i zadovoljavanja potreba kupaca, primjene novih tehnologija i dizajnerskih rješenja, a sve navedeno pretočiti u kvalitetan proizvod.

- Sistemom upravljanja kvalitetom obuhvaćen je svaki segment naše kompanije, od nabavke sirovina, istraživanja, razvoja, proizvodnih procesa pa sve do prodaje i marketinga, te je tako uključen u svako područje našeg djelovanja. Certifikat nas obavezuje na stalno poboljšavanje i razvoj standarda kvalitete, u interesu kupaca. Međutim, ovo je tek početak ostvarivanja naše vizije razvoja, koja je osim kontinuiranog monitoringa i usavršavanja sistema upravljanja kvalitetom orijentisana i na usklađivanje sa svim evropskim normama i pravilnicima u oblasti industrije namještaja, a što će osjetno povećati obim izvoza na evropsko tržište - rekao je prisutnima Suad Ečo, direktor, u prigodnom obraćanju.

Treba napomenuti da je ovo kruna uspješne poslovne godine za „Eco Company“. Osim velikog broja nagrada i priznanja koje su uposlenici i mena-



džment primili tokom godine, kompanija bilježi stalno povećanje obima proizvodnje i broja uposlenih, te znatan izvoz na evropsko tržište, što je u vrijeme globalne recesije zaista impresivan rezultat.

U sklopu branda Inside, koji predstavlja segment ekskluzivnog namještaja i enterijera „Eco Company“, najavljena je kolekcija 2010, koja će uskoro biti prezentovana javnosti.

Dizajnerski tim koji radi na novoj kolekciji obećava brojne novitete, nove materijale, te interesantne i moderne linije i oblike. Kolekcija će biti popraćena sloganom „PRODUCT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA“, čime se želi skrenuti pažnja javnosti da je cjelokupan proces izrade od ideje i dizajna do proizvodnje orijentisan na domaću pamet i ljudske resurse.

Šemsa ALIMANOVIĆ, dipl. ing.





# RAZVOJ NOVIH MATERIJALA

U strateškom razvoju MEI FBiH za period 2003-2008. godina nije razmatran razvoj i proizvodnja novih materijala. S obzirom na veliki značaj koji imaju novi materijali i tehnologije, Privredna / Gospodarska komora FBiH je pokrenula inicijativu da se ova oblast uvrsti u Inovirani dokument koji se tiče razvoja metalske i elektro industrije FBiH za period 2009-2014. godina

Kada su u pitanju novi materijali i tehnologije nije ni potrebno navoditi razloge za njihovo uvrštavanje u strategiju razvoja, posebno što već sada u FBiH, BiH i regionu postoje ambiciozni proizvođači (izvoznici) koji za svoje proizvode koriste nove materijale.

Pod pojmom novi materijali ne podrazumijevaju se materijali razvijeni samo vlastitim istraživačkim aktivnostima nego se radi o materijalima koji se već proizvode, ali su njihove tehnologije teško dostupne i uglavnom zaštićene od strane licenciranih proizvođača. U tom slučaju, uglavnom se radi o osvajanju novih materijala po vlastitim tehnologijama, sa eventualno dodatnim poboljšanjem upotrebničkih karakteristika i mehaničkih osobina, povećanih radnih temperatura, smanjenjenih troškova proizvodnje i sl. Takva strategija prisutna je i kod svjetskih proizvođača novih materijala i razvoja tehnologija.

## Sadašnje stanje

S obzirom na nedovoljno definirane sadašnje i buduće potrebe za novim materijalima, nije moguće uraditi strategiju po uobičajenim metodologijama, koje se uglavnom baziraju na perspektivnom industrijskom razvoju, proizvodnim programima, stanju na tržištu i definiranim potrebama.

U ovom dokumentu date su definirane (iskazane) potrebe od strane pojedinih proizvođača u FBiH, te preporuke ekspertnog tima za razvoj novih materijala i tehnologija za koje se pretpostavlja da će imati industrijsku primjenu. Novi materijali, kao razvojni pravac, našli su svoje mjesto u konceptu razvoja metalske i elektro industrije FBiH, kako je to u Shematskom prikazu 1 i naznačeno.

Strategija ostavlja mogućnost inoviranja, u zav-

isnosti od potreba potencijalnih korisnika (proizvođača).

Bez obzira što u FBiH mnoga preduzeća imaju značajne razvojne aktivnosti i što u nekim naučnoistraživačkim i visokoobrazovnim institucijama postoje moderne laboratorije i visokoobrazovani istraživački i naučni kadar, sve to nije dovoljno da se osvoje i proizvedu novi materijali. Iz tog razloga bilo bi neophodno pokrenuti aktivnosti na unapređenju i objedinjavanju svih istraživačkih potencijala u FBiH. Jedna od ideja je formiranje centra ili centara za istraživanje i razvoj novih materijala i tehnologija. U FBiH trenutno jedino Metalurški institut "Kemal Kapetanović" Zenica, u sastavu Univerziteta Zenica, ima potrebne preduslove da bude takva institucija. U strateškim projekcijama Univerziteta i Instituta, sa kompletiranjem poluindustrijskih postrojenja i određenim rekonstrukcijama, te modernizacijom laboratorija, planira se i redovna proizvodnja manjih količina novih materijala, koje bi djelimično zadovoljile trenutne potrebe. Procjenjuje se da autoindustrija u FBiH ima potrebe za oko 60 t godišnje visokovrijednih materijala koji bi se mogli proizvesti u Institutu. Za sada je teško procijeniti potrebe drugih preduzeća i definiranje tih potreba treba biti predviđeno operacionalizacijom ovog dokumenta.

## Značaj istraživanja i razvoja novih materijala

Industrije razvijenih zemalja su pokazale da se primjenom novih materijala i tehnologija ostvaruju vrlo značajne prednosti na tržištu. Razvoj i proizvodnja novih materijala usko je povezana sa novim postupcima izrade, pa je generalno prihvaćen naziv tehnologija materijala. Radi se o svim

postupcima koji dovode do poboljšanja materijala, a time i do poboljšanja osobina gotovih proizvoda.

Zadnjih dvadeset godina razvoj materijala odvija se po novom obrascu - materijal kao vrijednost, a ne po klasičnom - materijal kao resurs.

Neke važne pretpostavke za istraživanje i razvoj materijala:

- Razvijena svijest o važnosti materijala,
- Suvremena istraživačka oprema,
- Funkcionalna organizacija naučno-istraživačkog rada,
- Velika ulaganja,
- Regionalno povezivanje i podjela oblasti istraživanja.

Savremeni razvoj i istraživanje novih materijala karakterišu:

- Nove analitičke metode i savremeni laboratorijski uređaji za karakterizaciju materijala,
- Računske simulacije za kreiranje materijala "in situ", uljučujući modeliranje promjena strukture i osobina u procesu oblikovanja,
- Projektovanje materijala (dizajniranje) sastava, strukture i osobina, polazeći od okvantifikacije strukturnih faza i njihovog oblika u nano dimenzijama,
- Direktno oblikovanje na konačni oblik, bez međufaznih operacija.

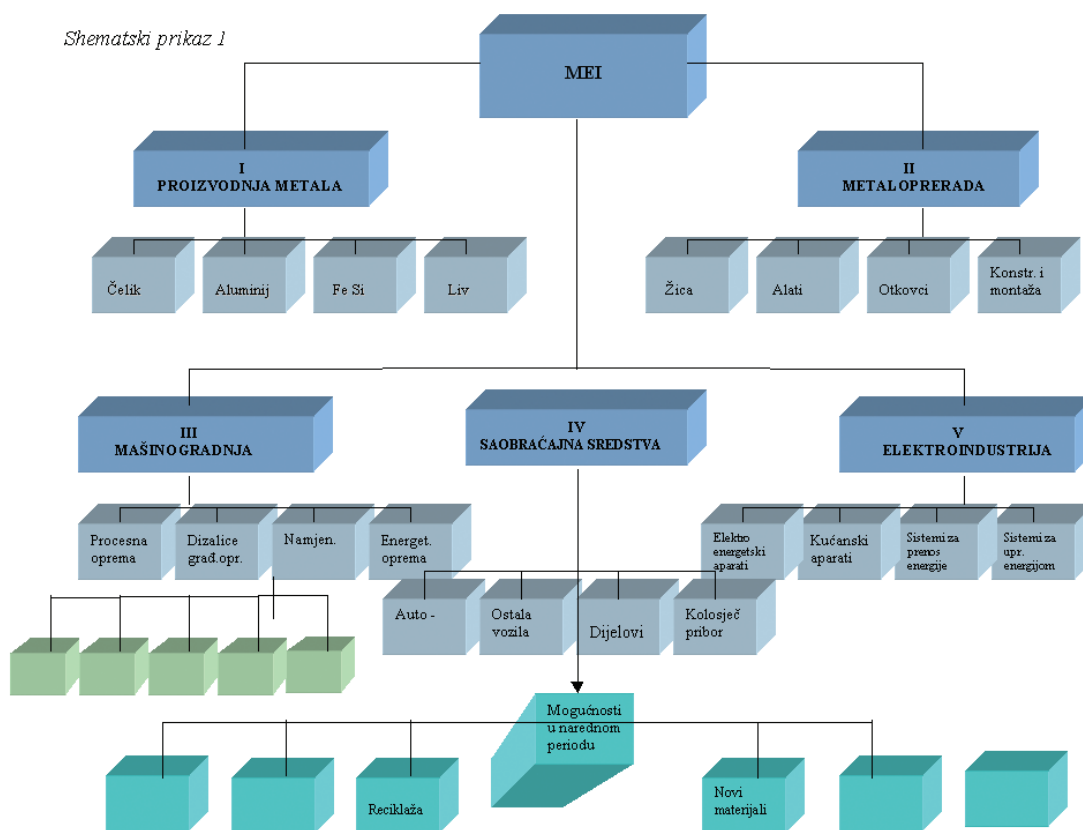
Na osnovu dosadašnjih iskustava i novih saznanja, te na bazi strategija zemalja iz regiona i šireg okruženja, globalni strateški pravci u razvoju materijala i tehnologija mogu se definirati na sljedeći način:

## Materijali

1. Nove vrste specijalnih visokočvrstih čelika (Maraging, austenitni nehrđajući i vatrootporni, PH-dupleks čelici),
2. Specijalne i superlegure na bazi željeza, nikla, kobalta i titana,
3. Intermetalni spojevi (Ni3Al+B, Ni3Al+Y),
4. Kompozitni materijali,
5. Mekomagnetne legure i tvrdi trajni magneti,
6. Amorfni materijali,
7. Platinirani dvoslojni materijali,
8. Pametni materijali,
9. Metalni prahovi.

## Postupci i tehnologije

1. Računarsko modeliranje i simulacije,
2. Računarsko upravljanje procesima,
3. Moderni postupci topljenja specijalnih





čelika i legura (vakuum postupci, pretapanje pod elektrošljakom i elektronskim snopom),

4. Ultra brzo stvrđavanje (RS),
5. Savremeni termo-deformacioni postupci prerade (indukcijski zagrijev, izotermalni procesi deformacije, termomehanički postupci, termička obrada u vakuumu),
6. Prerada postupcima hladnog kovanja, ekstrudiranja i hladnog rotacionog valjanja,
7. Oblikovanje u konačni oblik, near-net-shape tehnologije (MIM, HIP, CHIP/HIP, kovanje),
8. Precizni i gravitacioni liv i livenje pod pritiskom,
9. Tehnologije recikliranja visokovrijednih metalnih materijala,
10. Nove tehnologije obrade površina nanošenjem prevlaka (PVD i CVD postupci),
11. Moderni postupci mehaničke obrade (formiranje bijelog sloja),
12. Postupci spajanja materijala (lasersko zavarivanje, spajanje materijala eksplozijom).

## Mogućnosti primjene

Industrijske grane MEI u FBiH i BiH su u potpunosti ovisne o uvozu materijala, posebno ona preduzeća koja koriste nove materijale i tehnologije. Primjena novih materijala podstiče razvoj proizvoda sa poboljšanim upotrebnim osobinama u industrijskim granama za koje se procjenjuje da se mogu razvijati u narednom periodu u FBiH i BiH. Primjena novih materijala u konstrukcijskom oblikovanju jasno opredjeljuje pravce istraživanja i razvoja, posebno kod malih i srednjih preduzeća, koja najbrže mogu usvajati rezultate razvojnih istraživanja i lako se prilagođavati nastalnim promjenama.

Industrijske grane koje bi potencijalno u FBiH i BiH mogle koristiti nove materijale i tehnologije su:

- Industrija mašina i alata
- Energetika, procesna postrojenja, industrija nafte i plina
- Medicina i elektronika
- Avioindustrija i raketna tehnika
- Autoindustrija i sl.

## STRATEŠKI KONCEPT RAZVOJA NOVIH MATERIJALA

Program istraživanja treba da obuhvati aktivnosti koje polaze od fundamentalnih istraživanja orijentisanih ka primjeni, preko primijenjenog istraživanja, sve do osnovnog tehničkog razvoja. U tom procesu najvažniji zadatak je mobilizacija naučno-tehničkog potencijala na Univerzitetima sa centrima za fundamentalna i primijenjena istraživanja i istraživačko-razvojnim potencijalima u industriji. Model se sastoji od kompleksnog procesa istraživanja, kod kojeg s istim ciljem i podjelom aktivnosti zajedno djeluju naučnoistraživačke institucije i razvojni odjeli u proizvodnim preduzećima. Model je primijenjem povezivanjem Preduzeća TMD a.i. Gradačac i Univerziteta i Instituta Zenica. U toku realizacije projekta procjene će sadržavati i znatan rizik, što je uobičajeno kod primijenjenih istraživanja.

Aktivnosti i termini za realizaciju strateškog razvoja u narednom periodu predstavljeni su tabelarno:

Aktivnosti	2010				2011				2012				2013			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Analiza tržišta																
Formiranje konzorcija i istraživačkih timova																
Formiranje istraživačkog centra u Institutu																
Rekonstrukcije postrojenja u Institutu*																
Formiranje laboratorija za modeliranje i simulacije*																
Modernizacija laboratorija u Institutu*																
Formiranje centara na tehničkim fakultetima																
Proizvodnja manjih serija materijala u Institutu**																
Proizvodnja po MIM tehnologiji u TMD**																

\* Postoje potencijalni investitori

\*\* Postoje kupci materijala

Privredna / Gospodarska komora FBiH ima namjeru aktivno učestvovati u realizaciji ovog veoma značajnog projekta kroz podršku ideji uključivanjem zainteresiranih privrednih subjekata - članica, kao korisnika novih materijala, animiranjem vladinog sektora, kao i načinom koji dogovori sa Metalurškim institutom Univerziteta u Zenici, a u interesu svojih članica.

Milan RIMAC, dipl. ing.  
mr. N. ŠEHIĆ-MUŠIĆ



Razgovarala:  
Amela KEČO,  
dipl. prav.  
a.keco@kfbih.com

“DKS Loversan” d.o.o. Cazin

# Upornost i kvalitet - imperativ poslovanja

DKS Loversan je kompanija koja je više od 20 godina u službi zdravlja. U uslovima vrlo izražene, često neloyalne konkurencije, uspijeva da bude najveća domaća kompanija koja se bavi proizvodnjom medicinskog materijala za jednokratnu upotrebu. Loversan posluje u okviru velike “porodice” DKS LOVERSAN SpA Industria Biomedica Milano, čiji se proizvodi, sa oznakom DKS Loversan, na evropskom tržištu nalaze već tri decenije.

Značajni rezultati su ostvareni u dugogodišnjem radu ove kompanije. Može li se ići dalje i bolje, pitali smo našeg sagovornika Hasiba Beganovića, direktora DKS Loversan Cazin?

- U radu i razvoju firme treba težiti da se uvijek ide bolje i uspješnije u odnosu na period koji je iza nas, ali ne po svaku cijenu. Često to nije moguće ostvariti ako je okruženje loše ili nezainteresirano da pruži podršku. Trenutno zapošljavamo 230 radnika, od čega je 220 žena i djevojaka i najveća smo firma u Unsko-sanskom kantonu po zapošljavanju ženske radne snage, koje je najviše na birou za zapošljavanje. Prošle godine smo, zbog recesije i smanjenja narudžbi iz evropskih zemalja, otpustili 45 radnica. U isto vrijeme je stalni pritisak konkurencije iz Kine, Indije i drugih zemalja. Zbog toga trenutno ne razmišljamo o novom zapošljavanju već o zadržavanju postojećeg nivoa zaposlenosti i o iznalaženju novih kupaca.

Pomenuli smo konkurenciju. Na koji način se borite sa konkurencijom i sve agresivijim nastupom stranih proizvođača medicinskog potrošnog materijala na domaćem tržištu?

- DKS Loversan je izvoznik 97% svoje ukupne proizvodnje, a 2009. godine je proizvedeno 58 miliona jedinica medicinskih proizvoda iz našeg programa, što iznosi 58 šlepera. Interesantno je da smo, od tog broja šlepera, u BiH prodali samo tri i to medicinskih sredstava za jednokratnu upotrebu, od čega su dva šlepera naših proizvoda isporučena u medicinske ustanove u Tuzli. Izgleda da su samo medicinari u Tuzli i Bihaću opredijeljeni za kvalitet i sigurnost za pacijente, dok je u ostatku BiH primarna cijena. Naš kvalitet je po svim svjetskim standardima i zahtjevima, ali uz takav kvalitet i sigurnost proizvoda nismo u stanju imati cijene kao, često nepoznati, proizvođači sa Istoka.

**Dakle, nije problem u kvaliteti, jer Vaša kompanija posluje po standardima koje zahtijeva proizvodnja medicinskog materijala, posebno standardima ISO 13485:2003. Da li je presudna cijena uvezenih proizvoda?**

- Mi imamo i nekoliko puta kvalitetnije proizvode od onih koji se koriste u mnogim medicinskim ustanovama u BiH. Možda smo i mi bili do sada nedovoljno agresivni na domaćem tržištu, jer nam je izvoz glavno opredjeljenje, ali medicinske ustanove se uglavnom pravdaju da su cijene veće u odnosu na uvoz. Ali ne radi se ovdje o uvozu od evropskih proizvođača. Kupovinom sa Istoka zanemaruje se sigurnost pacijenata zbog kojih se trebaju kupovati najkvalitetniji i najsigurniji medicinski proizvodi.

Tenderski način kupovine medicinskih proizvoda je omogućio da se najviše boduju cijene, a da kvalitet kod nekih javnih nabavki dobija samo 20% bodova. Još kad se domaćoj proizvodnji daje malo bodova, kao prednost kod odabira dobavljača po javnim nabavkama, onda je jasno da je cijena odlučujuća, a to olakšava mnogim lobijima (uglavnom trgovačkim sa 2-3 zaposlena) da budu ispred domaćih proizvođača i izvoznika.





**S obzirom na to da se radi o proizvodnji roba koje su u direktnoj vezi sa zdravljem ljudi, slažete li se da ne postoji niti jedan razlog koji bi opravdao opredjeljenje za nabavku jeftinijeg materijala?**

- Sasvim ste u pravu. Zdravlje ljudi i sigurnost njihovog liječenja moraju biti na prvom mjestu u zdravstvu. Mi u BiH imamo stručno medicinsko osoblje, ali je neophodno da rade sa kvalitetnim medicinskim sredstvima, na kvalitetnoj opremi i svakako da koriste savremene lijekove. Ako toga nema, onda opada kvalitet rada, a time i sigurnost pacijenta za brzo izlječenje. Jeftinije ne može nikada biti kvalitetnije i bolje, bar kada se radi o medicinskim sredstvima koja se proizvode po međunarodnim standardima kontrole kvaliteta.

**Da li u Vašoj borbi sa konkurencijom imate podršku relevantnih instanci, prvenstveno mislimo na podršku ministarstava, medicinskih institucija i drugih?**

- Mi se u tome ne razlikujemo od većine proizvođača u BiH, jer su proizvođači generalno u našoj državi prepušteni sami sebi. Izuzetak su samo oni koji pripadaju nekim lobijima. Podršku nemamo, niti je u današnjem političkom ozračju i očekujemo.

Nasuprot tome, čini nam se da nas čak više kontroliraju razni inspeksijski organi nego one za koje znamo da posluju na granici regularnog. Mi smo za redovne kontrole svakog podjednako, kako privrednih subjekata tako i budžetskih korisnika.

Ipak, moram istaći da smo do sada imali podršku od medicinskih ustanova Tuzle, Kantonalne bolnice Bihać, Unicredit banke Mostar, Privredne komore Federacije i Kantonalne komore.

No bez obzira na sve, prisutni ste i na stranom tržištu. Vaši proizvodi se mogu naći na tržištima zemalja okruženja, ali i u velikom broju zemalja Evropske unije?

- Napomenuo sam ranije da smo prošle godine izvezli 55 šlepera (ili oko 600 tona) medicinskih proizvoda. Gotovo da nema evropske zemlje u kojoj se ne koriste naši proizvodi, koji se također koriste u Republici Hrvatskoj i SAD. Manje količine izvozimo i u neke arapske zemlje. Kupci sa tih tržišta su zadovoljni kvalitetom naših proizvoda, a cijene su konkurentne evropskom tržištu, na kojem su inače cijene više od naših u BiH.

Proizvodni program se može pronaći i na našoj web-stranici, ali ću naglasiti osnovne grupe proizvoda: setovi za infuziju i transfuziju, skalp ven setovi, intravenozne kanile, setovi za uzimanje krvi vakuum epruvetama, PTCA balon kateteri, stentovi za kardiokirurgiju i dr.

**Slažete li se da se svi problemi u domaćoj privredi ne mogu pripisati uticaju ekonomske krize, već da postoje i određeni propusti na "domaćem terenu"?**

- Svjetska ekonomska i finansijska kriza nije jedini uzrok pada fizičkog obima proizvodnje, smanjenja izvoza, zaposlenosti i ekonomske aktivnosti i uopšte smanjenja društvenog bruto proizvoda u BiH. Ona se lako prenijela u BiH, jer u našoj zemlji nije bilo nikakvih protumjera koje bi je usporile ili bar ublažile. Jedna smo od malobrojnih zemalja koje nemaju nikakve programe za ublažavanje uticaja krize na domaću ekonomiju, nema mjera protiv smanjenja zaposlenosti, nema aktivnu borbu protiv korupcije, nema finansijsku instituciju za spašavanje državi važnih privrednih kapaciteta. Nažalost, taj će se trend nastaviti u cijeloj ovoj godini.



**Sigurno je da ima i optimizma. Kakvi su budući planovi Loversana?**

- U ovakvoj konstelaciji snaga, političkoj borbi vladajućih struktura, rastuće državne, entitetske i kantonalne administracije, prevelike budžetske potrošnje, previsokih obaveza na plaće zaposlenika koje guše privredu i zatvaraju mnoga preduzeća, visokih kamata za finansiranje razvoja, nepodržavanje domaće proizvodnje kroz nedostatak zaštite, sve pobrojano uzrokuje nedostatak optimizma kod proizvodnih i drugih privrednih kapaciteta. Zato i nama osnovni plan za ovu godinu da zadržimo postojeći broj zaposlenih radnika, te nivo proizvodnje i izvoza.

**Na kraju, kažite nam postoji li još nešto što biste htjeli kazati, a da to nismo obuhvatili ovim razgovorom?**

- Da, postoji. Istakao bih da već nekoliko godina traju zahtjevi privrednika preko P/GK Federacije BiH, udruženja poslodavaca, pojedinih grupacija privrede i drugih da se od strane Vlade Federacije BiH predlože, a na Parlamentu usvoje zakoni koji bi rasteretili privredu, povećali zainteresiranost za domaćim proizvodima u zemlji, zaštitila domaća proizvodnja, uvele stimulacije ili rasterećenja za izvoznička preduzeća, uvele mjere za povećanje zaposlenosti i mnoge druge. Poznato je da već duže vremena plaćamo u FBiH veće doprinose na plaće nego u Republici Srpskoj, što unaći da nemamo ni iste uslove privređivanja u cijeloj našoj državi.

## Niže cijene odjeće i obuće, restorana i hotela, te hrane i bezalkoholnih pića

Posmatrano po odjeljcima prema namjeni potrošnje (COICOP), u novembru 2009. godine u odnosu na oktobar 2009. snižene su cijene u odjeljcima Odjeća i obuća i Restorani i hoteli i to za 0,4%, te Hrana i bezalkoholna pića (0,1%), podaci su Agencije za statistiku BiH.



U odjeljku Odjeća i obuća zabilježeno je sniženje cijena sezone odjeće i obuće. U odjeljku Restorani i hoteli u prosjeku su niže cijene usluga ishrane i usluga smještaja i prenoćišta. U odjeljku Hrana i bezalkoholna pića evidentirano je sniženje cijena hljeba i žitarica, pojedinih vrsta mesa i mesnih proizvoda, ribe, mlijeka, jaja, masti i ulja, te pojedinih vrsta voća i povrća.

### U novembru mjesečna inflacija 0,1%

Cijene proizvoda i usluga, koji se koriste za ličnu potrošnju, prema podacima Agencije za statistiku BiH, u Bosni i Hercegovini mjerene indeksom potrošačkih cijena, u novembru 2009. godine u odnosu na oktobar 2009. više su u prosjeku za 0,1%.



## Više cijene u odjeljcima prevoza, zdravstva, stanovanja, vode, električne energije, plina i drugih energenata, rekreacije i kulture, te ostalih dobara i usluga

U novembru 2009. godine u odnosu na oktobar 2009. godine u prosjeku je došlo do povećanja cijena u odjeljcima Prevoz za 1,2%, Zdravstvo (0,3%), Stanovanje, voda, električna energija, plin i drugi energenti (0,2%), te Rekreacija i kultura i Ostala dobra i usluge za 0,1%, podaci su Agencije za statistiku BiH.

U odjeljku Prevoz u prosjeku su porasle cijene opreme i dijelova za motorna vozila, te cijene goriva i maziva. U odjeljku Zdravstvo rasle su cijene lijekova i drugih medicinskih proizvoda. U odjeljku Stanovanje, voda, električna energija, plin i drugi energenti došlo je do povećanja cijena usluga održavanja i opravke stana, električne energije, plina, te



tečnih i čvrstih goriva. U odjeljku Rekreacija i kultura u prosjeku su povećane cijene opreme za rekreaciju, kampovanje i sport, te cijene usluga rekreacije i kulture. U odjeljku Ostala dobra i usluge evidentiran je rast cijena proizvoda za ličnu njegu.



## Indeksi potrošačkih cijena

Ukupan indeks potrošačkih cijena u novembru 2009. godine u Federaciji BiH, prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, viši je za 0,1% u odnosu na prethodni mjesec.

Posmatrano po odjeljcima COICOP klasifikacije (Classification of Individual Consumption by Purpose), rast cijena registriran je u odjeljku Prevoz za 1,3%, Stanovanje, voda, električna energija, plin i drugi energenti (0,6%), Zdravstvo i Rekreacija i kultura (0,2%) i Ostala dobra i usluge za 0,1%. U odjeljku Restorani i hoteli cijene su niže za 0,7%, Hrana i bezalkoholna pića za 0,3%, Odjeća i obuća za 0,2%, Alkoholna pića i duhan i namještaj, kućanski uređaji i redovno održavanje kuće za 0,1%.

U odjeljcima Komunikacije i Obrazovanje cijene se nisu mijenjale u ovom mjesecu.

Ukupan indeks potrošačkih cijena u novembru 2009. je viši za 16,2% u odnosu na prosjek 2005. godine, a u odnosu na decembar 2008. je niži za 0,4%. U odnosu na isti mjesec prethodne godine, indeks potrošačkih cijena je niži za 1,1%.

Za posljednjih dvanaest u odnosu na prethodnih dvanaest mjeseci ukupan indeks potrošačkih cijena je viši za 0,1%. Za jedanaest mjeseci ove u odnosu na isti period prethodne godine ukupan indeks potrošačkih cijena je niži za 0,3%.

## Indeksi industrijske proizvodnje

Industrijska proizvodnja u Federaciji Bosne i Hercegovine, prema statističkim podacima Federalnog zavoda za statistiku, u decembru 2009. godine u odnosu na prosječnu mjesečnu proizvodnju iz 2008. manja je za 7,6%, u odnosu na proizvodnju iz istog mjeseca prošle godine manja je za 9,9%, dok je u odnosu na novembar ove godine veća za 6,7%.

Ukupna industrijska proizvodnja u 2009. u odnosu na 2008. godinu manja je za 11,6%, u području Vađenje ruda i kamena manja je za 3,6%, u području Prerađivačka industrija manja je za 16,1% i u području Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom manja je za 4,3%.

Prema glavnim industrijskim grupacijama industrijskih proizvoda, u 2009. godini u odnosu na 2008. proizvodnja bilježi smanjenje u oblasti energije za 3,5%, intermedijarnih proizvoda, osim energije, za 20,4%, kapitalnih proizvoda za 43,4%, trajnih proizvoda za široku potrošnju za 25,1% i netrajnih proizvoda za široku potrošnju za 3,0%.

## Zaposlenost po područjima

U novembru 2009. godine ukupan broj zaposlenih u Federaciji BiH, kaže statistika, iznosio je 425.978, što predstavlja povećanje za 0,02% u odnosu na oktobar / listopad 2009. godine. U odnosu na

godišnji prosjek broja zaposlenih u 2008. godini, došlo je do smanjenja broja zaposlenih za 1,1%.

## Prosječna plaća

Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po zaposlenom za novembar 2009. godine, prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, iznosila je 793,11 KM, što je nominalno za 0,4% više u odnosu na oktobar iste godine. Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po zaposlenom za novembar 2009. je realno viša za 0,3% u odnosu na oktobar / listopad iste godine. Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po zaposlenom za novembar 2009. godine viša je nominalno za 2,8%, a realno za 3,9% u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

## Indeksi cijena proizvođača industrijskih proizvoda

Ukupan indeks cijena proizvođača industrijskih proizvoda u decembru 2009. godine viši je za 0,1% u odnosu na prethodni mjesec, kaže federalna statistika. Posmatrano prema glavnim industrijskim grupacijama, indeks cijena intermedijarnih proizvoda, osim energije, viši je za 0,5%, a kapitalnih proizvoda i trajnih proizvoda za široku potrošnju za 0,2%. Pad indeksa cijena je registrovan kod netrajnih proizvoda za široku potrošnju i to za 0,1%. U ostalim grupacijama indeksi cijena se nisu mijenjali u ovom mjesecu.

Posmatrano prema područjima KD-a, indeks cijena je viši za 0,2% u području Prerađivačke industrije, dok je u području Vađenja ruda i kamena niži za 0,4%. U području Snabdijevanja električnom energijom, gasom i vodom indeks cijena se nije mijenjao u ovom mjesecu. Posmatrano po oblastima, rast indeksa cijena je registrovan kod Proizvodnje koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva za 4,3%, Proizvodnje proizvoda od gume i plastičnih masa za 3,6%, Proizvodnje tekstila za 2,5%, Proizvodnje baznih metala za 1,1%, Proizvodnje celuloze, papira i proizvoda od papira za 0,8%, Proizvodnje metalnih proizvoda, osim mašina i opreme, za 0,6%, Proizvodnje namještaja, ostala prerađivačka industrija, d. n. za 0,4% i Štavljena i obrade kože; proizvodnje kofera, ručnih torbi, sedlarskih i saračkih proizvoda i obuće za 0,1%. Pad indeksa cijena je registrovan kod Vađenja ugljena i lignita; vađenja treseta za 0,5% i Proizvodnje prehrambenih proizvoda i pića za 0,2%. U ostalim oblastima indeksi cijena se nisu mijenjali u ovom mjesecu. Ukupan indeks cijena proizvođača industrijskih proizvoda u decembru 2009. viši je za 0,4% u odnosu na prosječan indeks iz 2008. godine, a u odnosu na decembar 2008. niži je za 1,0%. Za dvanaest mjeseci ove u odnosu na isti period prethodne godine indeks cijena proizvođača industrijskih proizvoda je niži za 1,5%.

## **Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o carinskoj politici BiH**

Vijeće ministara BiH je utvrdilo Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o carinskoj politici Bosne i Hercegovine. Cilj predloženih izmjena i dopuna je usklađivanje s odgovarajućim evropskim propisima i stvaranje uslova za brzu, efikasnu i dosljednu implementaciju evropskih carinskih pravila u praksi.

Ovim dopunama Zakona definiraju se slučajevi prekida roka zastarjelosti, kao i krajnji rok obavještanja dužnika u slučajevima kada je carinski dug posljedica radnje koja je, u vrijeme kada je počinjena, podlijegala krivičnom postupku.

## **Prijedlog zakona o promociji malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u BiH**

Utvrđen je i Prijedlog zakona o promociji malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u BiH, čije je usvajanje obaveza iz Evropskog partnerstva.

Predloženim zakonom predviđa se uspostavljanje kriterija za klasifikaciju malih i srednjih preduzeća na nivou BiH.

Predviđeno je i osnivanje foruma za promociju malih i srednjih preduzeća i preduzetništva, kao savjetodavnog tijela Vijeća ministara BiH zaduženog za promociju i koordinaciju razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u BiH.

## **Prijedlog zakona o radnom vremenu, obaveznim odmorima i uređajima za evidentiranje u cestovnom prijevozu**

Vijeće ministara BiH je utvrdilo Prijedlog zakona o radnom vremenu, obaveznim odmorima i uređajima za evidentiranje u cestovnom prijevozu, čije je donošenje jedna od obaveza kojom se legislativa usaglašava sa pravnim naslijeđem Evropske unije. Ovim zakonom propisuje se da prosječno sedmično radno vrijeme mobilnih radnika u drumskom prevozu ne smije biti duže od 48 sati, a u određenim situacijama, samo izuzetno, može se produžiti do 60 sati.

Također, dnevno radno vrijeme ovih radnika ne smije biti duže od devet sati. Pauze za mobilne radnike moraju se održavati nakon šest sati neprekidnog rada, a za vozače nakon četiri i po sata vožnje.

## **Odluka o izmjeni Tarife administrativnih taksi**

Vijeće ministara BiH, na prijedlog Ministarstva komunikacija i prometa, donijelo je Odluku o izmjeni Tarife administrativnih taksi, kojom se smanjuje iznos administrativnih taksi za dobijanje bilateralnih pojedinačnih dozvola na deset KM s ranije utvrđenih 30 KM, kako bi bh. prijevoznici bila omogućena znatno konkurentnija cijena na tržištu i na taj način im se olakšalo poslovanje. Također, ovom odlukom utvrđeni su značajno niži iznosi dozvola

za domaća fizička i pravna lica po svakoj dozvoli sa višekratnom upotrebom (CEMT dozvole).

Nove cijene za dozvolu prve kategorije iznosit će 1.000 KM (ranije koštala 2.500 KM), za dozvolu II kategorije 500 KM (ranija cijena 1.500 KM), za dozvolu III kategorije 250 KM (ranije koštala 500 KM).

## **Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o mjerama zaštite domaće proizvodnje od prekomjernog uvoza**

Vijeće ministara BiH donijelo je Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o mjerama zaštite domaće proizvodnje od prekomjernog uvoza, kojom se usklađuje zakonodavstvo BiH sa principima Svjetske trgovinske organizacije.

Istovremeno, ovom odlukom BiH ispunjava obaveze preuzete potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) i Sporazuma o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini (CEFTA).

Odlukom se utvrđuju uslovi i postupci za uvođenje spoljnotrgovinskih mjera zaštite domaće proizvodnje od prekomjernog uvoza robe na carinsko područje BiH, ukoliko se utvrdi da se pojedina roba uvozi u toliko povećanim količinama da ugrožava bh. proizvodnju.

## **Zakon o unutrašnjoj trgovini**

Prijedlog zakona o unutrašnjoj trgovini, koji je u parlamentarnu proceduru uputila Vlada FBiH, odobren je većinom glasova na sjednici Predstavničkog doma Federalnog parlamenta. Budući zakon iz ove oblasti predviđa novine u načinu, obliku i uslovima obavljanja trgovine u odnosu na važeći zakon iz 2004. godine. U tom dijelu je cilj pojednostavljenje otpočinjanja trgovačke djelatnosti i pribavljanja odobrenja, uz skraćivanja rokova i smanjenja troškova postupka. U posebnom poglavlju regulirani su zaštita potrošača, kao i ono što predstavlja nedopušteno poslovanje u skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača. Propisane su također mjere koje Vlada može propisati u slučaju poremećaja na tržištu naftnih derivata, jer još nije donesen poseban zakon o tome.

## **Zakon o igrama na sreću**

Prijedlog zakon o izmjenama i dopunama Zakona o igrama na sreću Vlada FBiH je uputila u parlamentarnu proceduru. Izmjene su rezultat, prije svega, potrebe da se obezbijedi bolji tretman organizacija civilnog društva u pogledu finansiranja iz ostvarenog prometa Lutrije BiH.

Za razliku od postojećeg zakona iz 2001. godine, sada je precizirano da će se iz dijela sredstava koja, po ovom osnovu, pripadaju FBiH, 50 posto raspoređivati za finansiranje programa organizacija koje se bave: prikupljanjem sredstava za

liječenje djece, zaštitom prava djeteta, unapređenjem života osoba s invaliditetom, borbom protiv droge i drugih ovisnosti i to na osnovu kriterija koje utvrde nadležna ministarstva.

### **Prijedlog zakona o novčanim podrškama u poljoprivredi i ruralnom razvoju**

Uzimajući u obzir primjedbe i sugestije iz parlamentarne rasprave o Nacrtu, Vlada FBiH je utvrdila i uputila u parlamentarnu proceduru Prijedlog zakona o novčanim podrškama u poljoprivredi i ruralnom razvoju. Ovaj novi federalni zakon predstavlja prvi korak u daljnjem provođenju reformi u ovoj oblasti, a s ciljem prilagođavanja propisima EU i Svjetske trgovačke organizacije.

Istovremeno, predloženi zakonski akt izraz je potrebe realiziranja osnovnih ciljeva iz strateškog dokumenta "Politika djelovanja i osnovne strategije Vlade FBiH u mandatnom periodu 2007.-2010. godina" i Zakona o poljoprivredi, pogotovo u segmentu poticajne politike.

U skladu s tim, Prijedlog zakona propisuje: mjere novčanih podrški u poljoprivredi i ruralnom razvoju, model podrški, izvore, odabir prioriteta i visinu sredstava, korisnike novčanih podrški i način njihove realizacije, te nadzor nad provođenjem zakona i kaznene odredbe.

Sredstva do sada izdvajana u ove svrhe u visini najmanje tri posto Federalnog budžeta godišnje, uz ona iz kantonalnih budžeta, bila su značajna ali ne i dovoljna u odnosu na potrebe, pa je to iskustvo rezultiralo odredbom utvrđenog Prijedloga zakona da se iz budžeta godišnje izdvaja od tri do šest posto, pri čemu je ostala i obaveza kantonalnih budžeta po ovom osnovu.

### **Uredba o vanrednim mjerama zaštite državne imovine i kapitala u privrednim društvima**

Vlada FBiH je donijela Uredbu o vanrednim mjerama zaštite državne imovine i kapitala u privrednim društvima koja obavljaju djelatnost proizvodnje ili prometa naoružanja i vojne opreme u FBiH.

Ovim podzakonskim aktom, čije je donošenje motivirano teškim položajem preduzeća u oblasti namjenske industrije, utvrđuju se nadležni organ, uslovi, mjere i postupak za preduzimanje vanrednih mjera zaštite državne imovine i kapitala i propisuje da se ove mjere preduzimaju i u postupku restrukturiranja ili reorganizacije društava sa većinskim državnim kapitalom.

### **Uredba o šumama**

Na prijedlog Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Vlada FBiH je donijela Uredbu o šumama. Ovim podzakonskim aktom se, do donošenja zakona o šumama, a najdulje do 90 dana, reguliraju pitanja očuvanja šuma i

šumskog zemljišta, planiranja i upravljanja šumama. U Uredbu su uključene primjedbe i prijedlozi Saveza gradova i općina FBiH. Inače, zakonski vakuum u ovoj oblasti nastao je nakon što je, prema presudi Ustavnog suda FBiH, postojeći Zakon o šumama prestao važiti 27. novembra 2009. godine. Sud je, naime, ocijenio kako je ovim zakonom povrijeđeno pravo općina na lokalnu samoupravu.

Vlada je obvezala Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva da joj, u roku od sedam dana, dostavi prednacrt zakona o šumama.

### **Odluka o realizaciji Projekta implementacije sistema registra malih i srednjih preduzeća**

Vlada FBiH je donijela Odluku o realizaciji Projekta implementacije sistema registra malih i srednjih preduzeća (ISR MSP). Cilj ovog projekta je uvođenje informacionog sistema koji će Vladi FBiH omogućiti potpunu integraciju svih podataka ključnih za monitoring nad MSP sektorom, efikasno i sinergijsko odvijanje poslovnih procesa, te pravovremeno i tačno izvještavanje radi boljeg upravljanja poslovanjem.

Realizacijom ovog projekta bi se stvorile pretpostavke za: osiguranje trenda povećanja broja malih i srednjih preduzenika, racionalizaciju rashoda i popravljavanje finansijskih rezultata, kontrolu izvršenja obaveza, poboljšanje kvaliteta roba i usluga, interesorno udruživanje preduzetnika i obrtnika, aktiviranje ruralnog razvoja, te stalno usavršavanje preduzetnika i obrtnika.

### **Pomoć za preduzeća**

Vlada FBiH donijela je odluku kojom prihvata kredit Međunarodne banke za obnovu i razvoj za projekt poboljšanja dostupnosti finansija malim i srednjim preduzećima, koji se odobrava BiH u iznosu od 47.800.000 eura, od čega se 60 posto sredstava odnosi na FBiH.

Istovremeno, Vlada je dala saglasnost za zaključivanje supsidijarnog ugovora između BiH i FBiH za ovaj kredit koji za poboljšanje dostupnosti finansija malim i srednjim preduzećima u FBiH iznosi 28.680.000 eura. Rok dospijanja kredita je 25 godina, a grace period deset godina.

Jedan od ključnih ciljeva Projekta je proširenje poslovnih aktivnosti i poboljšanje ekonomskih prilika, stimulisanjem razvoja malih i srednjih preduzeća i pristupa finansijama u vremenu svjetske finansijske krize.

Cjelokupan kredit otplaćivat će krajnji korisnici, odnosno komercijalne banke koje preuzimaju kreditni rizik prema krajnjim korisnicima.

*Pripremila: M. IDRIZOVIĆ*



# Evropska unija po novim pravilima

Dovršetkom procesa ratifikacije Lisabonskog ugovora u Češkoj, Evropska unija napokon dobija nove institucije i nova pravila koji bi joj trebali omogućiti da lakše funkcioniše i da ima veću političku težinu na međunarodnoj sceni

Potpisom češkog predsjednika Vaclava Klauša dovršen je postupak ratifikacije u svih 27 zemalja članica, što je omogućilo da Lisabonski ugovor stupi na snagu 1. decembra 2009. Član 6.2 Lisabonskog ugovora predviđa da on stupa na snagu "prvog dana sljedećeg mjeseca nakon što zadnja zemlja potpisnica deponira ratifikacijske instrumente".

Novi reformski ugovor, potpisan 13. decembra 2007. godine u Lisabonu, nije imao lagan put, teško je ispregovaran, a i tokom ratifikacije trebalo je zaobići nekoliko prepreka, što samo po sebi govori o složenosti odnosa u Evropskoj uniji. Lisabonski ugovor mijenja ustroj i pravila funkcionisanja Unije, koja se gotovo nisu mijenjala od njezinih početaka 1957. godine, kada je brojala samo šest članica. Na tome se radilo punih osam godina, od decembra 2001. godine kada je na summitu u Laekenu, pored Bruxellesa, donesena odluka o početku rada na prvom evropskom ustavu.

Lisabonski ugovor nastao je na ruševinama evropskog ustava, koji nije uspio zaživjeti nakon što je odbačen na referendumima u proljeće 2005. godine u Francuskoj i Nizozemskoj. O evropskom ustavu počelo se razmišljati još u vrijeme kada se pregovaralo o Ugovoru iz Nice, koji je potpisan u decembru 2000. godine i koji je odmah proglašen nedovoljnim iskorakom jer nije donio nikakve promjene osim što je oslobodio put za proširenje, tj. prilagodio tadašnja pravila činjenici da će Unija umjesto tadašnjih 15 uskoro imati najprije 25, a onda i 27 članica.

Nakon neuspješnih referenduma u Francuskoj i Nizozemskoj bilo je jasno da evropski ustav nikada neće stupiti na snagu iako je i nakon toga još nekoliko zemalja obavilo ratifikaciju. Gotovo dvije godine nakon referenduma u Francuskoj i Nizozemskoj trajala je paraliza, što se tada nazivalo "stanka za razmišljanje". Stvari su se pokrenule s mrtve tačke početkom 2007. godine, kada je predsjedništvo EU-a preuzela Njemačka i kada je kancelarka Angela Merkel čvrsto odlučila da se nešto mora napraviti s institucionalnim reformama, u čemu je imala veliku potporu francuskog predsjednika Nicolasa Sarkozyja.

Obrisi novog reformskog ugovora dogovoreni su na kraju njemačkog predsjedništva, na summitu u junu 2007., a konačan tekst je usuglašen u

oktobru te godine pod portugalskim predsjedavanjem. U novom ugovoru preuzet je veliki dio rješenja iz propalog ustava, s tim da je izbačena sama riječ ustav, te simboli poput zastave i himne, jer su previše podsjećali na državu.

Već dogovoreni i potpisani ugovor morao se naknadno dijelom mijenjati nakon što je odbačen na prvom referendumu u Irskoj, u junu 2008. godine. Irski su tražili određene ustupke u zamjenu za raspisivanje novog referenduma, na kojem je ugovor potvrđen dvotrećinskom većinom. Jedna od tih promjena odnosi se na broj povjerenika Evropske komisije. Prvobitno je bilo predviđeno da se od 2014. godine smanji broj povjerenika, tj. da bude manji od broja zemalja članica, ali je na zahtjev Irske to promijenjeno i svaka zemlja članica će imati svog predstavnika u Evropskoj komisiji. Te promjene, kao i ostale garancije date Irskoj bit će naknadno ratifikovane kao protokol prvom sljedećem pristupnom ugovoru.

Privremeno se, do 2014. godine, mijenja i broj zastupnika Evropskog Parlamenta. Sadašnji saziv Parlamenta izabran u junu 2009. godine biran je prema Ugovoru iz Nice i broji 736 zastupnika. Lisabonski ugovor uveo je gornji i donji plafon - najmanji broj zastupnika iz jedne članice ne može biti manji od šest, a najveći ne veći od 96, a ukupan broj zastupnika iznosi 750, plus predsjednik Parlamenta. Logično bi bilo da se lisabonska pravila počnu primjenjivati počevši od 2014., nakon što istekne mandat sadašnjem sazivu. Međutim, neke su zemlje, koje Lisabonskim ugovorom dobijaju više zastupnika, tražile da se ta pravila počnu primjenjivati čim taj ugovor stupi na snagu.

Taj je zahtjev prihvaćen na summitu u decembru 2008. godine, a kako neke zemlje prema Lisabonu dobijaju više zastupnika (Španjolska 4, Francuska, Britanija, Švedska i Austrija po 2, Italija, Poljska, Nizozemska, Bugarska, Latvija i Slovenija po 1), a samo bi Njemačka bila kažnjena i trebala bi imati 96 umjesto 99 zastupnika, odlučeno je da se broj zastupnika privremeno do 2014. godine poveća sa 751 na 754. Međutim, tu je riječ o promjeni Lisabonskog ugovora koja se ne može primjenjivati dok ne bude ratifikovan u svim zemljama članicama i to će se ponovno, kako sada izgleda, morati učiniti kroz prvi, vjerojatno hrvatski pristupni ugovor.

## ŠTO DONOSI LISABONSKI UGOVOR?

- Umjesto rotirajućeg predsjedništva, koje se mijenja svakih šest mjeseci, uvodi se funkcija predsjednika Evropskog vijeća, kojega će kvalifikovanom većinom birati šefovi država na period od dvije i pol godine. Ista osoba može najviše dva puta biti izabrana za predsjednika Evropskog vijeća. Predsjednik će pripremati summate i predstavljati EU na svjetskoj sceni.

- Uvodi se funkcija visokog predstavnika EU-a, koja će biti kombinacija sadašnje institucije visokog predstavnika za vanjsku politiku i sigurnost i povjerenika za vanjske odnose Evropske komisije. Osoba koja će obavljati tu funkciju bit će i potpredsjednik EK i koordinirat će evropske akcije na međunarodnom planu. To je, prema propalom ustavu, trebao biti ministar vanjskih poslova EU-a, ali se odustalo, na zahtjev Britanije, od naziva ministar. Visoki predstavnik će predsjedati sastancima Vijeća za opšte i vanjske poslove, koji čine ministri vanjskih poslova zemalja članica. Za ostala ministarska vijeća zadržava se rotacijski sistem predsjedanja.

- Ugovor također povećava broj političkih područja na kojima će Evropski parlament imati pravo suodlučivanja zajedno sa zemljama članicama. Radi se o osjetljivim područjima kao što su pravosuđe, sigurnost i imigracija.

- Ugovor određuje da Evropski parlament ima 751 zastupnika.

- Nacionalni parlamenti Lisabonskim ugovorom prvi put dobijaju mogućnost da kažu svoje mišljenje pri donošenju evropskih zakona. Svaki nacionalni parlament dobit će prijedloge novih zakona kako bi ocijenio zadiru li prijedlozi u njegove nadležnosti (načelo supsidijarnosti). Ako trećina nacionalnih parlamenata bude imala prigovor na neki prijedlog, tada će se on vratiti Komisiji na reviziju.

- Ugovor predviđa povećanje broja područja u kojima se odluke donose kvalifikovanom većinom umjesto jednoglasno, posebno na području saradnje u pravosuđu i unutrašnjim poslovima.

- Ugovor uvodi novi sistem glasanja "dvostrukom većinom", po kojemu najmanje 55 posto zemalja članica koje predstavljaju najmanje 65 posto stanovništva mora glasati za novi zakon da bi on prošao. Novi sistem odlučivanja stupit će na snagu 2014. uz komplikovano prelazno razdoblje do 2017. koje je ishodila Poljska, nakon čega će se odlučivati isključivo dvostrukom većinom. Od 2014. do 2017. godine na traženje bilo koje zemlje moći će se glasati prema



sadašnjem sistemu ponderiranih glasova iz Ugovora iz Nice.

- Novi ugovor uvodi i nove ciljeve, kao što su zajednička energetska politika i strategija borbe protiv globalnog zagrijavanja. U povodu trgovinske politike, pošteno tržišno natjecanje postaje preduslov za dobro funkcionisanje jedinstvenog tržišta. Uvodi se i klauzula solidarnosti u slučaju terorističkih napada, po kojoj zemlja članica koja je žrtva napada ili neke druge vrste katastrofe može dobiti pomoć drugih zemalja EU ako zatraži.

- Ugovor uvodi mogućnost da bilo koja zemlja članica može napustiti EU pod uslovima koje mora ispregovarati sa svojim partnerima.

- Povelja o osnovnim pravima, tekst od 54 člana o pravima građana, slobodi, jednakosti, ekonomskim i socijalnim pravima, postaje obavezujuća. Tokom pregovora izuzeća su izborile Velika Britanija i Poljska. Velika Britanija zbog njoj spornog prava na štrajk, a Poljska jer ne želi u budućnosti biti prisiljena od strane EU mijenjati svoje zakone o obitelji i moralu. Naknadno je izuzeće izborila i Češka, jer je predsjednik Vaclav Klaus to postavio kao uslov za potpis na zakon o ratifikaciji.

Pripremila: Mira IDRIZOVIĆ  
m.idrizovic@kfbih.com



- Komora Federacije BiH
- Komorska mreža
- Evropska unija
- Ponuda i potražnja
- Novosti i aktuelnosti
- Glasnik KFBIH
- Publikacije
- Linkovi
- Udruženje prometrnika  
naftnih derivata FBiH
- UMEI - Udruženje metalske i  
elektro industrije
- Kontakti

## Privredna/Gospodarska komora FBiH



- Privredna/Gospodarska komora FBiH je asocijacija konstituirana novembra 1999. godine, a nastala je kao posljedica usaglašavanja organizacije...

### Članstvo u komori

Članstvo u privrednoj / gospodarskoj komori sa sobom nosi niz prednosti...

### Evropska Unija

Da bi što bolje pripremila svoje članove i pomogla im da što kvalitetnije...



- Prednosti članstva u Komori FBiH
- Izjava o pristupanju u članstvo
- Odluka o članarinama P/GKFBIH



- Institucije i tijela EU
- EU Zakonodavstvo
- EU Programi i fondovi

### Business novosti i aktuelnosti

- ŠUMARSTVO I DRVNA INDUSTRIJA U OGROMNIM
- NA SARAJEVSKOJ BERZI OD PONEDEJELJKA
- GODIŠNJI IZVJEŠTAJ AGENCIJE MOODY'S O BIH
- PREVENT: GODINA USPJEHA UPRKOS KRIZI
- SASE: NA DANAŠNJEM TRGOVANJU UKUPAN
- U ZENICI I FEBRUARU REGIONALNA
- HLADNOĆA PODGRUJAVA CIJENE NAFTI
- Održivo Upravljanje Mineralnim Sirovinama -

[ostale vijesti »](#)

### EU update aktuelnosti vezane za EU

- **Vijesti Direktorata za proširenje EU od 22.**
- **VIJESTI DEREKTORATA 02.12.2009. GODINE**
- **OBAVIJEST O JAVNOM POZIVU**
- **NAJAVE**
- EU predlaže smanjenje emisije štetnih plinova u
- Milijuni eura za razvoj prometne infrastrukture u
- Održana promocija knjige "Zaštita okoliša i
- **Bivše komunističke zemlje poboljšavaju se na**

[ostale EU aktuelnosti »](#)

## Prijava za članove

korisničko ime

\*\*\*\*\*

Login

- Zaboravili ste podatke?
- Servisi za članove